

Příloha 6: Posudek oponenta habilitační práce

Masarykova univerzita

Fakulta	Fakulta sociálních studií MU
Habilitační obor	Vývojová psychologie
Uchazeč	Mgr. Lenka Lacinová, Ph.D.
Pracoviště	Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, Brno
Habilitační práce	Děti a konflikt mezi rodiči ve vývojové perspektivě
Oponent	Doc. PhDr. Lenka Šulová, CSc.
Pracoviště	Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Text posudku (rozsah dle zvážení oponenta)

Autorka předkládá k posouzení studii v rozsahu 205 stran + seznam literatury a přílohy. Nejedná se o práci experimentální, ale o práci tzv. přehledovou, která z různých hledisek pojednává o společensky velmi aktuální problematice dopadu rodičovských konfliktů v rodině na děti, které v rodině vyrůstají. Vlastní výzkumná aktivita autorky je zmíněna jen okrajově. Práce je rozdělena na dva celky na část, která pojednává o konfliktním soužití v rodině a dále na část, která pojednává o konfliktech rodičů a jejich dopadu na děti různého věku.

Úvodní kapitola práce je zaměřena na širší rámec problematiky manželských konfliktů. Další část je věnována obecným teoretickým východiskům, ze kterých autorka vychází při svých úvahách o rodičovských konfliktech a jejich dopadu na děti a dospívající. Je zmíněna sociální teorie učení, systémová teorie rodiny, teorie vztahující se k „přelévání“ afektu, teorie traumatizace a senzitivizace. Obsáhleji je pojednáno o tzv. kognitivně- kontextuálním rámci Grycha a Finchama a teorii emoční jistoty Cummingse a o jejich případné integraci ve výzkumných přístupech a následně snad i aplikačních postupech. V další části práce je představen vývoj možných dopadů rodičovských konfliktů na maladaptaci dětí a dospívajících ve vývojové perspektivě. V kapitole týkající se adolescentního věku autorka zmiňuje také okrajově vlastní výzkumné aktivity v rámci ELSPAC.

:

Za základní klady předložené habilitační práce lze považovat především:

1. Snahu autorky zmapovat téma, které je jen velmi obtížně uchopitelné, vzhledem k proměnlivosti rodinného systému, jeho dynamice a stále se měnícímu celospolečenskému kontextu. Snad lze tedy říci, že autorka si vytkla za cíl své habilitační práce „uchopit neuchopitelné“.
2. Uplatněné vývojové hledisko v členění textu a ve zpracování jednotlivých výzkumných zdrojů. Odlišení dopadů rodičovských konfliktů na dítě různého věku je z mnoha důvodů velmi podstatné.
3. Nesporný přínos skutečně obsáhlé rešerše odborných současných zahraničních výzkumů na zvolené téma.
4. Možnost využívat předložené poznatky, myšlenkové a výzkumné modely v praxi klinické i sociální.

Za základní negativa předložené práce lze považovat především:

1. Sice úctyhodný počet zahraničních výzkumů, které autorka ve svém textu uvádí, ale málo subtilní práce s nimi (příkladně popis prospektivní studie Froschové a kol. str. 70), ve které by prokázala ve větší míře vlastní odbornou erudici a zkušenosti. Kvalitě textu by možná prospělo kvantitativně méně citovaných výzkumů, ale jejich obsáhlejší prezentace s více detaily, týkající se metodologie výzkumu a především s jejich hlubším kritickým hodnocením autorkou (příklad na straně 81).
2. Mnoho výzkumů uvedených v textu je zcela bez vlastního komentáře autorky, někde i bez uvedení základních údajů nutných pro následné úvahy a jejich hodnocení, jako je metoda sběru dat, či věk dětí.
3. Chybějící návaznost na české výzkumy a odborné zdroje, kterých není málo, a lituji, že autorka dokonce uvádí, že české zdroje na toto téma neexistují. Toto lze snad přijmout jen ve vztahu k úzce chápaným konkrétním výzkumům, analyzujícím souvislost mezi konflikty rodičů a psychickým vývojem jejich dětí.
4. Pouze okrajově je zmiňována participace autorky v kolektivním výzkumu ELSPAC, kdy není jasně uvedeno, v čem konkrétně byla zapojena, v jaké míře a jaké jsou její vlastní výzkumné výsledky. Její konkrétní činnost (vždy v týmu) na převodu škály CPIC – Dětské percepce konfliktu mezi rodiči, je představena pouze jaksí

okrajově na str. 173-184.

5. Časté poněkud krkolonné formulace v textu (ukázky viz dále), které předpokládám, že vznikly proto, že autorka do češtiny přeformulovala vlastní přeložené pasáže cizojazyčných textů.
6. Formální stránku práce, která vyžaduje pro případ následné publikace ještě mnoho pozornosti. V práci se objevuje skutečně velké množství chyb jak ve smyslu překlepů, chyb gramatických i chyb formulačních.

Dovolím si nyní některé konkrétní chyby uvést a to především z důvodu následné publikace textu:

Překlepy:

Str.31 lez místo lze

Str. 43 empirický místo empiricky

Str. 60 míru depresivní místo depresivních

Str.78 mlze místo lze

Str. 109 zbraňování místo zabraňování

Str. 119 předikovaly

Str. 121 adaptaciea

Str. 128 možno místo možná

Gramatika:

Str. 7 jedním ze směrů, které je sledován

Str.11 během posledních třicet let

Str. 17 – páry vypovídali ??, str. 20 páry uváděli??, str. 85 páry měli děti??

Str. 22 absencí asertivity a kooperací

Str. 76 k fixaci agresivní stylu

Str. 79 dalším zajímavým zjištěním, která

Str. 80 úkol vyjádřená udržování očního kontaktu

Str. 85 v souladu s jeho typu

Str. 111 před které čárka a nikoliv tečka

Str. 138 míra depresivita rodičů

Str. 140 byla způsobena způsobem...

Str. 141 dopad na dětskou vnímání
Str. 150 jejichž a ne jejich domácí prostředí
Str. 151 podporu předpokladu a ne předpoklad
Str. 164 se lépe se daří
Str. 170 mechanismus, který se vysvětluje místo kterým se
Str. 194 mezigeneračních přenosů agrese místo přenosu

Krkolonné formulace bez respektu ke srozumitelnosti textu:

Str.83 – „Informace o specifických dimenzích společného rodičovského působení na dítě byly získávány prostřednictvím společné hry rodičů s jejich dvouletým dítětem, o úrovni rodinného stresu(tj. prožívání v rolích rodičů, partnerů, ale také v pracovní roli – vzorek byl tvořen pracujícími páry)manželské spokojenosti včetně posouzení míry rodičovského konfliktu referovali rodiče v dotaznících, stejně tak i posuzovali i sociální kompetenci dítěte(zachycuje projevy radosti, jistoty, tolerance, integrace, klidu, prosociálního chování, spolupráce a autonomie) a projevy internalizovaného (depresivita, úzkost, izolace a závislost)a externalizovaného chování (vztek, agresivita, egoistické a opoziční chování).“

Str. 118 – „ Tyto což odpovídá i jinde zjišťovaným výsledkům, že děti vyrůstající ve více konfliktním prostředí obecně vykazují více chování, které má za cíl konflikt ukončit, vyřešit nebo alespoň zmírnit.“

„ Např.prediktorem externalizovaných projevů pro chlapce byly pocity sebeobviňování se za konflikt, kdežto u dívek byly jak externalizované, tak internalizované chování predikována jak pocity viny, tak i vnímaným ohrožením, které konflikt rodičů přináší.“

Další podobná obsahově těžko rozluštitelná věta str.75 „.....dopady rodičovského konfliktu na starší děti, které již např. jsou schopny o svých prožitcích a emocích, které v nich konflikt rodičů vzbuzuje, jeví se rozsah výzkumných aktivit věnovaný období batolecímu....“

Další obtížně srozumitelné věty příkladně str. 138 horní odstavec a mnoho dalších

Nadužívání zkratk:

Str. 13 ...se může např. jednat o mnohdy užitečnou

Str. 16 – Např. mladší kohorta, , popř. jiné osobní údaje, např. přítomnost dětí....

Jiné:

novotvary – str. 15 - „ konfliktotvorné“

nejednotná práce se jmény autorů – str. 15 jména s iniciálou křestního jména nebo bez ní, jména přechýlená bez vazby na citaci v seznamu literatury či na to, zda publikace byla přeložena do češtiny a dotčená autorka s přechylováním souhlasila.

chyba ve jméně – str. 16 Scwatze

užívání sekundárních pramenů (str. 17 dolní odstavec)

chybný překlad – str. 84 „dětská vazbová jistota“ lépe přeložit jako „ v predikci jisté vazby, případně jistého přilnutí“

Str. 112 rodiče jsou označeni jako „kouči a trenéři“ svého dítěte, snad přece jen lépe tradiční „ vychovatelé“?

Str. 120 submission bych asi přeložila spíše jako podřízení se než rezignaci

Str. 121 poznámku 51 uvedenou v textu postrádám „pod čarou“

Str. 153 kritické právě z přítomnosti (asi chybí slovo „ z důvodu“)

K předloženému textu doplňuji ještě následující osobní úvahy:

- Domnívám se, že by autorka některé modely (příkladně „přelévání“), na které je následně mnohokrát odkazováno v dalším textu, měla obsáhleji představit v úvodní části práce.
- Výzkumy, zaměřené na konflikty v manželství a jejich dopady jsou rozvíjeny od cca 70. let minulého století a nikoliv jak autorka uvádí (str. 11) od 90 let. V ČR to souviselo především s rozvojem sítě manželských poraden.
- Některé argumenty popisující rozdíly mezi kohortami (vzdělání) jsou spekulativní (str.16).
- Snaha kategorizovat zdroje konfliktů subkap 1.4. vede k uvádění „ všeho“. Opět se zde prokazuje zkušenost psychoterapeutů, že při práci s rodinným systémem se nejvíce osvědčuje individuální přístup.
- V textu autorka užívá vhodně, vzhledem k současné společenské situaci, označení manželství/partnerství.
- Na str. 32 vyčísluje vhodně další výzkumná témata, která by bylo třeba řešit při analýze dopadu rodičovského konfliktu na dítě. Tento text může být inspirací pro další výzkumné aktivity.
- Generově specifické dopady jsou zmíněny pouze okrajově a bez uvedení věku dětí, což snižuje hodnotu popisovaných údajů. Stejný problém se objevuje v případě tématu

senzitivizace dítěte rodičovským konfliktem (str. 44).

- Spekulace, že dlouhodobost vystavení adolescenta konfliktnímu prostředí může posilovat emoční nejistotu a problémy může být též vysvětlena zájmem této věkové kategorie o partnerské vztahy obecně, tedy i o vztahy rodičů a emoční nejistotu lze vnímat jako jednu z obecných charakteristik adolescentního období (str. 61).
- Ve vztahu k vlastním výzkumům hodnotím velmi pozitivně důraz autorky na temperament dítěte jako možný zdroj rodičovských konfliktů.
- Domnívám se, že se o Strange Situation mluví jako o metodě a nikoliv o testu (str. 86).
- Str. 113 uvádí autorka přehlednou praktickou tabulku vybraných prezentovaných výzkumů. Je dobře si uvědomit relativně nízké počty některých skupin sledovaných dětí a to především v souvislosti s váhou vyvozovaných závěrů.
- Vnímám jako přínosné zmínit význam depresivního rodiče ve vztahu k rodičovským konfliktům a jejich dopadu na dětský vývoj.
- Na str. 146 bych doporučovala uplatnit při interpretaci výsledků též Gleasonovu „Teorii mostu“ při interpretaci výzkumných výsledků.
- Retrospektivní výzkum skupiny vysokoškoláků už zkresluje výsledky specifickou pozicí vysokoškoláků ve společnosti a problém retrospektivního pohledu vidím s veškerým respektem k Ijzendoornově názoru až jako druhé diskutabilní téma (str. 169).

Dotazy oponenta k obhajobě habilitační práce (počet dotazů dle zvážení oponenta)

1. Zda by autorka mohla více pohovořit o jednotlivých popisovaných modelech zmíněných na str. 64, zvláště pak o modelu „paralelním“.
2. Obecná námitka k některým uváděným výzkumům je ta, že jinak se o rodinných konfliktech vypovídá do dotazníků a zcela jiná je jejich realita v rodinném životě. Jaký má na tuto námitku názor autorka?
3. Autorka uvádí na str. 31 užitečnou analýzu faktorů posilujících resilienci dětí, mohla by toto téma zmínit v rámci obhajoby obsáhleji?
4. Mohla by autorka více objasnit, co je míněno „agresivní verbální chování matky a

otce (měřeno prenatalně)“

5. Na str. 130 autorka překvapivě interpretuje generově specifické chování „ tradičním „ způsobem (dívky poslušnější, chlapci asertivnější). Lze říci, že toto členění v české společnosti dosud platí?

Závěr

Celkově lze shrnout, že předložená práce je jistě pro Českou republiku velmi přínosná a potřebná. Výstupy z ní využije nejen psychologická odborná společnost, ale i různé dotčené profesní skupiny, pracující s dětmi a dospívajícími. Výše uvedené připomínky nijak nesnižují její hodnotu.

Předložený text hodnotím kladně a doporučuji ho jako podklad k dalšímu habilitačnímu řízení.

Habilitační práce Mgr. Lenky Lacinové, Ph.D. „Děti a konflikt mezi rodiči ve vývojové perspektivě“ splňuje požadavky standardně kladené na habilitační práce v oboru vývojová psychologie na MU.

V Praze, dne 28.3.2011

doc. PhDr. Lenka Šulová, CSc.